

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας
Τομέας Παιδαγωγικής
Καθ. Αθαν. Ε. Γκότοβος

Τηλ.
Φαξ
e-mail

Η τρέχουσα κατάσταση στην εκπαίδευση και ορισμένες γενικές προτάσεις για μελλοντικές παρεμβάσεις

Τρέχουσα κατάσταση

Οι μεταβολές που επιχειρήθηκαν τη τελευταία περίοδο σε ορισμένους τομείς του εκπαιδευτικού συστήματος (εκπαιδευτική μεταρρύθμιση) πρέπει να αξιολογηθούν ως απόπειρες εξορθολογισμού ενός οργανισμού με μεγάλες και εμφανείς δυσλειτουργίες σχεδόν σε όλα τα επίπεδα, δυσλειτουργίες που αποτελούν το προϊόν της ιστορικής εξέλιξης του εκπαιδευτικού οργανισμού από το 1974 μέχρι σήμερα κάτω από την πίεση ενός εκπαιδευτικού λαϊκισμού με πολλά πρόσωπα (συνδικαλισμός, πολιτική κουλτούρα, παιδαγωγικά ρεύματα, απαιτήσεις κοινωνικών στρωμάτων κ.α.).

Ορισμένες από τις επιχειρηθείσες αλλαγές ήταν προς τη σωστή κατεύθυνση, ανεξάρτητα από το αν στη διαδικασία της συγκεκριμενοποίησής τους έχασαν τελικά ένα μέρος (και σε ορισμένες περιπτώσεις μεγάλο μέρος) της αρχικής τους θετικής δυναμικής. Σε επίπεδο πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης οι θετικές πρωτοβουλίες ήταν:

- Άνοιγμα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με τη χαλάρωση του "κλειστού αριθμού" των φοιτητικών θέσεων μέσω της θεσμοθέτησης του νέου απολυτηρίου Λυκείου
- Αλλαγή του τρόπου πρόσληψης των εκπαιδευτικών με τη σταδιακή κατάργηση της επετηρίδας
- Αξιολόγηση του έργου του εκπαιδευτικού και του εκπαιδευτικού οργανισμού
- Εξασφάλιση της επαγγελματικής καταλληλότητας των μελλοντικών εκπαιδευτικών μέσω της θεσμοθέτησης του πιστοποιητικού παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας

Από τα τέσσερα αυτά θετικά σημεία μόνο τα δύο πρώτα βρίσκονται στο στάδιο της εφαρμογής και η καθυστέρηση για τα υπόλοιπα δύο αποτελεί ήδη πρόβλημα.

Παρά το ότι, όπως αναφέρθηκε ήδη, οι κινήσεις αυτές ήταν προς την ορθή κατεύθυνση, η εφαρμογή τους δημιούργησε αρκετά προβλήματα. Ορισμένα από αυτά σχετίζονται με αναπόφευκτες αντιστάσεις, ορισμένα με τη μερικότητα της παρέμβασης και ορισμένα με την πλημμελή ή και κακή εφαρμογή. Έστι σήμερα:

- Ενώ καταργήθηκαν οι εισαγωγικές εξετάσεις, το σχολείο - και ειδικά το Λύκειο - έγινε περισσότερο εξετασιοκεντρικό. Οι προαγωγικές εξετάσεις, έτσι όπως είναι οργανωμένες - κεντρικές, πολλά αντικείμενα - χάνουν τελικά τον αρχικό τους χαρακτήρα και γίνονται de facto εισαγωγικές, και μάλιστα χωρίς το σύστημα να έχει φροντίσει για έναν νέο τρόπο προετοιμασίας των μαθητών για τις εξετάσεις αυτές. Οι προτάσεις που έγιναν - και από τον υποφαινόμενο - στο Υπουργείο Παιδείας για την απεμπλοκή από το εξετασιοκεντρικό σύστημα δεν είχαν απήχηση.
- Δεν έχει προχωρήσει ακόμη η αξιολόγηση του έργου του εκπαιδευτικού
- Το σύστημα αρχικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών - ιδιαίτερα των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης - πάσχει σημαντικά και δεν έχουν αναληφθεί πρωτοβουλίες για τη βελτίωσή του, πλην της θεσμοθέτησης του πιστοποιητικού παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας
- Τα δίκτυα των φροντιστηρίων και της οικοδιδασκαλίας δεν έχουν περιοριστεί προς το παρόν, μάλλον έχουν διευρυνθεί
- Η δομή των αντικειμένων (μαθημάτων) δεν έχει ανανεωθεί, το ίδιο ισχύει σε γενικές γραμμές για τις μεθόδους διδασκαλίας και για το περιεχόμενο των σχολικών εγχειριδίων
- Η διάθεση πόρων από το Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης για ορισμένες εκπαιδευτικές δράσεις (αναφέρω ενδεικτικά τα Προγράμματα "εξομοίωσης" των υπηρετούντων εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που είχαν διετή κατάρτιση) δεν φαίνεται να υπηρέτησε τους εκπαιδευτικούς στόχους για τους οποίους είχε σχεδιαστεί

- Η επιλογή προσώπων για τη στελέχωση κρίσιμων οργάνων για το σχεδιασμό και την υλοποίηση της εκπαιδευτικής πολιτικής δεν ήταν η ενδεδειγμένη

Μελλοντικές παρεμβάσεις

Το βασικό σφάλμα στην όλη προσπάθεια ίσως ήταν η υποτίμηση της σημασίας που έχουν οι μηχανισμοί διοίκησης, συμβουλευτικής και εποπτείας στην εκπαίδευση για την προώθηση μεγάλης κλίμακας καινοτομιών. Οποιαδήποτε απόπειρα αλλαγών σε επίπεδο λειτουργιών (διδασκαλία, εξετάσεις, αξιολόγηση) έχει νόημα υπό την προϋπόθεση ότι η πολιτεία μπορεί να βασίζεται στη διοίκηση της εκπαίδευσης για την εποπτεία και τον συντονισμό των ενεργειών και για τον έλεγχο των αποκλίσεων από τις προδιαγραφές του συστήματος. Μια διοικητική μεταρρύθμιση με την οποία θα προσδιορίζονται μέσα σε ένα εκσυγχρονιστικό πλαίσιο οι ρόλοι των μετεχόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για τις αλλαγές σε επίπεδο λειτουργιών. Αυτό όμως δεν έγινε, ούτε καν σαν παράλληλη ενέργεια. Οι μελλοντικές παρεμβάσεις της πολιτείας, συνεπώς, πρέπει να εκδηλωθούν στις ακόλουθες περιοχές:

- Σύστημα διοίκησης (συντονισμός, εποπτεία, έλεγχος, διορθωτική παρέμβαση)
- Σύστημα συμβουλευτικής (επανασχεδιασμός του ρόλου του σχολικού συμβούλου και επαναπροσδιορισμός της σχέσης του με φορείς διοικητικών ρόλων)
- Αρχική κατάρτιση των εκπαιδευτικών, με έμφαση στους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (κατάρτιση σε γνωστικά αντικείμενα, παιδαγωγική κατάρτιση, διδακτική κατάρτιση)
- Διαδικασίες επιλογής του εκπαιδευτικού προσωπικού (οι εξετάσεις του ΑΣΕΠ που υποκατέστησαν την επετηρίδα πάσχουν σε ορισμένα σημεία και πρέπει να βελτιωθούν)
- Περιεχόμενο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων (βελτίωση και εκσυγχρονισμός της σχολικής γνώσης και των μεθόδων διδασκαλίας)
- Μείωση του εξετασιοκεντρικού χαρακτήρα του Λυκείου με περιορισμό των μαθημάτων σε έξι ή επτά, με κριτήριο την αντιπροσωπευτικότητα και παράλληλα με σταδιακή μετατόπιση της έμφασης από τις εξετάσεις, στη συμμετοχή του μαθητή και στη δημιουργική εργασία

- Βελτίωση του συστήματος της τεχνικής και επαγγελματικής κατάρτισης
- Αύξηση του κόστους των εκπαιδευτικών υπηρεσιών μέσω της σταδιακής βελτίωσης των αποδοχών των εκπαιδευτικών, της αναβάθμισης των υποδομών και την βελτίωση της λειτουργίας των υποστηρικτικών υπηρεσιών

Ειδικοί πληθυσμοί

Οι δίγλωσσοι ή αλλόγλωσσοι μαθητικοί πληθυσμοί - γνωστοί και με τον προβληματικό για τα σημερινά δεδομένα όρο "μειονότητες" - αποτελούν ένα ειδικό κεφάλαιο για την εκπαίδευση και θα συνεχίζουν να συνιστούν ένα πεδίο παιδαγωγικών παρεμβάσεων στο μέλλον. Τέτοιοι πληθυσμοί είναι οι αλλοδαποί, οι ομογενείς από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, οι γηγενείς μουσουλμάνοι κυρίως στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, και οι Ρόμηδες (Τσιγγάνοι). Το Ι.Π.Ο.Δ.Ε. (Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης) καλείται να παίξει ένα σημαίνοντα ρόλο στα θέματα αυτά. Κατευθυντήρια αρχή για την εκπαιδευτική πολιτική σε θέματα δίγλωσσων ή αλλόγλωσσων πληθυσμών (και γενικότερα, πληθυσμών με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες) είναι η σταδιακή απομάκρυνση από de jure ή de facto χωριστικά εκπαιδευτικά μοντέλα και προγράμματα (π.χ. μειονοτικά σχολεία, σχολεία αλλοδαπών, σχολεία ή παραρτήματα τσιγγανοπαίδων) και η ενιαία εκπαιδευτική μεταχείριση στο κοινό (κανονικό) σχολείο, το οποίο πρέπει να γίνει πιο ευέλικτο και ανοικτό σε πολιτισμικά στοιχεία, χωρίς να απεμπολήσει τον κοινό πολιτισμικό κώδικα, απαραίτητο για κάθε μελλοντικό πολίτη της ελληνικής κοινωνίας. Οι παραπάνω πληθυσμοί θα συνεχίσουν να αποτελούν μελλοντικά ένα πεδίο νομικής, πολιτικής και παιδαγωγικής αντιπαράθεσης, και γι αυτό είναι αναγκαία σήμερα η πρόληψη λανθασμένων εκπαιδευτικών κινήσεων και η ενθάρρυνση εναλλακτικών καινοτομιών, ορισμένες από τις οποίες εφαρμόζονται ήδη.

Μελλοντικές παρεμβάσεις της πολιτείας, συνεπώς, πρέπει να εκδηλωθούν στις ακόλουθες περιοχές:

- Σύστημα διοίκησης (συντονισμός, εποπτεία, έλεγχος, διορθωτική παρέμβαση)
 - Σύστημα συμβουλευτικής (επανασχεδιασμός του ρόλου του σχολικού συμβούλου και επαναπροσδιορισμός της σχέσης του με φορείς διοικητικών ρόλων)
 - Αρχική κατάρτιση των εκπαιδευτικών, με έμφαση στους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (κατάρτιση σε γνωστικά αντικείμενα, παιδαγωγική κατάρτιση, διδακτική κατάρτιση)
 - Διαδικασίες επιλογής του εκπαιδευτικού προσωπικού (οι εξετάσεις του ΑΣΕΠ που υποκατέστησαν την επετηρίδα πάσχουν σε ορισμένα σημεία και πρέπει να βελτιωθούν)
 - Περιεχόμενο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων (βελτίωση και εκσυγχρονισμός της σχολικής γνώσης και των μεθόδων διδασκαλίας)
 - Μείωση του εξετασιοκεντρικού χαρακτήρα του Λυκείου με περιορισμό των μαθημάτων σε έξι ή επτά, με κριτήριο την αντιπροσωπευτικότητα και παράλληλα με σταδιακή μετατόπιση της έμφασης από τις εξετάσεις, στη συμμετοχή του μαθητή και στη δημιουργική εργασία
-
- Βελτίωση του συστήματος της τεχνικής και επαγγελματικής κατάρτισης
 - Αύξηση του κόστους των εκπαιδευτικών υπηρεσιών μέσω της σταδιακής βελτίωσης των αποδοχών των εκπαιδευτικών, της αναβάθμισης των υποδομών και την βελτίωση της λειτουργίας των υποστηρικτικών υπηρεσιών